

به نام خداوند جان آفرین

شادی‌گرایی در آثار سعدی

مؤلف: منوچهر علی‌پور

انتشارات نگاه الوند

سرشناسه: علی پور، منوچهر

عنوان قراردادی: کلیات، شرح

عنوان و نام پدیدآور: شادی گرایي در آثار سعدی/ مؤلف: منوچهر علی پور
مشخصات نشر: تهران: پگاه الوند، ۱۳۹۴. مشخصات ظاهري: ۱۷۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۱۱۶-۳-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: سعدی، مصباح بن عبدالله، ۹۱ق. کلیات - شادی

موضوع: سعدی، مصباح بن عبدالله، ۹۱ق. کلیات - نقد و تفسیر

موضوع: شادی در ادبیات

موضوع: شادی - - ایران

شناسه افزوده: سعدی، مصباح بن عبدالله، ۹۱ق. کلیات - شرح

رده بندی کنگره: ۸۱۳۹۳ع/ش/PIR۵۲۱۷

رده بندی دیویی: ۸۱۳۱/۸۱۶ شماره کتابتانی ملی: ۳۷۴۸۱۹۲



انتشارات پگاه الوند

تهران، صندوق پستی: ۱۱۴-۱۷۱۸۵، تلفن: ۸۸۸۱۳۰۵۹ و ۰۹۱۲۶۱۱۱۵۱۳

شادی گرایي در آثار سعدی

مؤلف: منوچهر علی پور

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق

لیتوگرافی: صف ز چاپخانه مهارت ز صحافی: مهرگان

نوبت چاپ: نخست ۱۳۹۴ ز شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان ز شماره نشر: ۱۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۱۱۶-۳-۱

ش حق چاپ: ۱۳۹۴، انتشارات پگاه الوند

فهرست

۶	□ پیش آورد
۱۰	پاره‌ی نخست: شادی و پیشینه‌ی شادی‌گرایی در ایران باستان و گونه‌های آن
۱۱	مفهوم شادی
۱۶	پیشینه‌ی شادی‌گرایی در ایران باستان
۲۶	گونه‌های شادی‌گرایی در ایران باستان
۲۶	۱. جشن گاهنبارها
۲۸	۲. جشن‌های فروردین‌ماه
۳۳	۳. جشن اردیبهشت‌گان
۳۴	۴. جشن خردادگان
۳۵	۵. جشن تیرماه
۳۷	۶. جشن مردادگان
۳۸	۷. جشن شهریورگان
۳۹	۸. جشن مهرگان
۴۲	۹. جشن آبانگان
۴۴	۱۰. جشن آذرگان
۴۵	۱۱. جشن دیگان
۴۸	۱۲. جشن بهمنگان
۵۲	۱۳. جشن‌های اسفندگان

۵۶	پاره‌ی دوم: مروری بر گونه‌های شادی‌گرایی در شعر شاعران دوره‌ی آغازین
۷۸	پاره‌ی سوم: جلوه‌های شادی‌گرایی در آثار سعدی
۸۳	۱. شاد
۸۸	۲. شادمان
۹۰	۳. فرح
۹۲	۴. نشاط
۹۵	۵. خنده
۱۰۱	۶. تبسم
۱۰۳	۷. طرب
۱۰۶	۸. وجد
۱۰۸	۹. عید
۱۱۱	۱۰. سرود
۱۱۳	۱۱. عشرت
۱۱۵	۱۲. بزم
۱۱۸	۱۳. خوش
۱۲۸	۱۴. خوشی
۱۳۰	۱۵. خوشا
۱۳۲	۱۶. خرم
۱۳۷	۱۷. مست
۱۴۶	۱۸. شور
۱۵۰	۱۹. عیش
۱۵۶	۲۰. شوق
۱۶۲	۲۱. سماع
۱۷۰	۲۲. رقص
۱۷۴	کتاب‌نما

سعدیا خوش‌تر از حدیث تو نیست
تسحفه‌ی روزگار اهل شناخت
آفرین بسر زبان شیرینت
کاین همه شور در جهان انداخت

□ پیش‌آورد

برگزاری جشن‌ها و آیین‌های شادی‌گرا یکی از ویژگی‌های فرهنگی جامعه‌ی دیرسال این کهن‌مرز و بوم است. پژوهش‌های مردم‌شناسی نشان می‌دهد که اقوام ایرانی حداقل از زمان شکل‌گیری تمدن آریایی و پس از آن در زمان زرتشت و حتی بعد از اسلام به شادی توجه داشتند. وجود جشن‌های ایرانی و اسلامی هر کدام نشان از شادی‌گرا بودن فرهنگ ایرانی دارد. بررسی آیین و رسوم ایرانی، به ویژه وجود جشن‌های روزانه، ماهانه و فصلی نشان می‌دهد که در سرزمین پارسیان چه اندازه به شادی و شادمانی چشم داشته‌اند و این گونه است که در کتیبه‌های دوران هخامنشی هم چون کتیبه‌ی داریوش در تخت جمشید می‌خوانیم: «اورمزد خدای بزرگ است که برای بشر شادی را آفرید.»

ناگفته نماند برگزاری تمامی جشن‌ها و آیین‌های شادی‌گرا بن‌مایه‌ی دینی داشته و در تمامی این جشن‌ها ستایش از پروردگار نخست مسأله‌ای بوده است که بدان توجه می‌شد؛ چنان‌که واژه‌ی جشن به معنای ستایش است که بعدها بدان خواهم پرداخت.

نظر به این که ایرانیان اقوامی شادی‌گرا بودند و همواره در زندگی‌شان شور و نشاط و شادمانی بسیار پررنگ جلوه می‌کرد، بی‌گمان چنین اندیشه‌ی ارجمندی که از نیاکانمان به نسل بعدی به میراث رسیده، در آثار اصحاب قلم و اندیشه نیز راه یافته است. هیچ اثری از سخنوران و پارسی‌سرایان این کهن بوم ویر نمی‌توان سراغ گرفت که رنگ و بوی شادی و شادمانی در آن جلوه‌ای ویژه نداشته باشد. بنابراین چشم دوخته‌ام به آثار گرانسنگ پارسی‌سرایان بزرگ این دیار و دیدم که چه اندازه در آثار این بزرگ مردان، شادی و شادمانی خوش نشسته است و بن‌مایه‌های اصلی آثارشان را تشکیل می‌دهد. به همین دلیل تلاش کردم مبنای شادی و شادی‌گرایی را در آثار ارجمندی چون فردوسی، نظامی، عطار، سعدی، مولوی، حافظ و بیهقی بررسی و بنمایانم این سخنوران در آثارشان به چه اندازه از جلوه‌های شادی‌گرا که بیش‌تر زیر تأثیر فرهنگ ایران قدیم است، بهره برده‌اند.

اما نخستین عامل شکل‌گیری این جستارها، موضوع سخنرانی استاد فرهیخته جناب دکتر قدمعلی سرامی در جمع کارشناسان فرهنگی آموزش و پرورش سراسر کشور در سال ۱۳۸۳ با عنوان «شادی در آثار مولانا» بوده است. پس از آن در سال ۱۳۸۵ موضوع شادی‌گرایی در آثار

سعدی را به یکی از شاگردانم پیشنهاد کردم که این شاگرد چموشی کردند و از انجام آن سرباز زدند، اما چون موضوع گسترده‌ای بود و تمامی بررسی‌ها در آثار بزرگان صورت پذیرفته بود، بر آن شدم هر چند به طور گذرا، آن را به فرجام رسانم که نخستین دفتر آن به سعدی شیرین گفتار اختصاص یافت.

اما سعدی، این آبرسنخور ایران زمین، یگانه‌ای است بی‌همتا که در تمامی آثارش شور و شادی موج می‌زند. خود این پارسی‌سرا در واپسین اوراق گلستانش می‌نگارد: «غالب گفتار سعدی طرب‌انگیز است و طیب‌آمیز و کوه‌نظران را بدین علت زبان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده بردن و دود چراغ بی‌فایده خوردن کار خردمندان نیست.»^۱

به هر روی سعدی همان شاعری است که شور شعرهایش نه تنها ایران زمین، بل که در فراسوی مرزها، جهانیان را شیفته‌ی خود کرده است. به گواهی ابن بطوطه شعرهایش را دریانوردان چینی در دریای زرد می‌خواندند:

تا دل به مهرت داده‌ام، در بحر فکر افتاده‌ام

تا در نماز استاده‌ام، گویی به محراب اندری
و این گونه است که آثار گرانسنگ این پادشاه سخن در ذهن و زبان همگان خوش می‌نشیند، چون در بوستانش باورمند است که «جهان پرسماع است و مستی و شور» و لذا در بسیاری از سروده‌های این شاعر شور افکن و شورانگیز، شادی موج می‌زند و خواننده را به زیستن و آینده

خوش‌بین و امیدوار می‌نماید و این موهبتی است بسی سپند و سترگ که حضرت ایزدبزرگ به سعدی شیرین‌سخن داشته است تا مردم زمانه‌اش را و مردم روزگار پس از خود را تا همیشه با خوانش اشعارش شادمان نماید و در زندگی‌شان شور اندازد.

چشم دارم با عنایت حضرت دوست و یاری دوستانم که کاستی‌های این کتاب را بر من گوشزد می‌نمایند، بتوانم شادی‌گرایی در آثار نظامی، بیهقی، فردوسی، مولوی و حافظ را دقیق‌تر انجام دهم تا مورد پسند تمامی علاقه‌مندان به ادب این سرزمین پاک و پارسا قرار گیرد. لازم به یادآوری است در یافتن ابیات شاعران پارسی‌گو به خاطر تسریع در آن از نرم‌افزار دیجی‌بهره گرفته‌ام.

در پایان این بخش از نوشتارم به مناجات سعدی شیرین‌سخن چشم می‌دوزم و از آن مدد می‌جویم:

خدایا مقصّر به کار آمدیم	تهی دست و امیدوار آمدیم
بضاعت نیاوردم الا امید	خدایا ر عفو مکن ناامید